

ביאורים

אפשר לראות את ההתפרטות של שלושת השורשים שהזכרנו קודם בנוגע לחינוך גם בכל תחומי החיים: בעולם הרוח והספרות, בתחומי המוסר והחסד, וגם במפעלים ובעולם המעשי-פרקטי. הרב קוק פונה לאגודת ישראל בבקשה שהיא תפעל לפי העקרונות שהוא מתווה כאן, כדי שיהיה אפשר להפיק את המירב האפשרי מפעילותה ומפעילות היישוב הישן. השורש של הקודש שמייצגים בני הישוב הישן אינו מוכשר כל כך בעולם המעשה, ועל כן אנו נדרשים לשמור עליו ולמנוע פגיעה בו כמידת האפשר. כך הוא יוכל להמשיך להוות לנו מגדלור רוחני, שמקדם אותנו ליעדים נוספים ולהצלחות בעולם התורה והמצוות. מן הקצה השני יש לשים לב שאנו פונים גם לבני היישוב החילוני, המרוחק מעולם זה של קדושה. המהלכים שאותם מקדם החלק החילוני אינם תואמים תמיד את זה של בני היישוב הישן ויש לפשר ביניהם ככל האפשר, ולהצליח לגעת בלבבות של בני היישוב החילוני. נגיעה זו אפשרית הודות לנשמה היהודית השורה בתוך כל יהודי, ולו הרחוק ביותר. פעולה זו של השפעה תורנית צריכה להיעשות בזהירות ובסגנון מתאים.

מעבר לכך, הסכימו רבני אגודת ישראל עם הרב קוק שמטרתה העיקרית של האגודה היא לדאוג לטובתם הגשמית והרוחנית של כלל ישראל. מאחר שנקודה זו מוסכמת על הכול, מבקש הרב קוק מרבני הארגון להמשיך ולחפש היכן הם יכולים לעזור ליהודים, בכל תחום ובכל עניין, ובכך למעשה לבסס את היישוב היהודי המתחדש בארץ ישראל. הקשר העמוק בין חלקי האומה הוא המאפשר את הגשת העזרה לכל דורש, ונובע מכך שעם ישראל הוא עם אחד, כלשון הכתוב 'גוי אחד בארץ'. החיבור שלנו אל הארץ מחזק מאוד את היחס וההדדיות שבין החלקים השונים באומה, והוא שיביא אותנו בסופו של דבר להצליח במגמות שעם ישראל שואף אליהן מזה דורות רבים.

הרחבות

• שלבים בתשובה

ולנסות לעורר את רוח קדשת ישראל הטמיר בכל הלבבות. הרב קוק מונה את תפקידיה של האגודה שרצו להקים. ביחס לתרבות החילונית הוא מציע לנסות ולמזער את הנזקים שהיא עושה לקודש, ולנסות לעורר בדרכי נועם את 'רוח קדושת ישראל' השרויה בלב כל אחד מהעם.

במקום אחר מסביר הרב קוק מהם השלבים המביאים את האדם לשוב אל עצמו ואל בוראו: "ארבעת הפרקים שהחינוך של הדור, שנתרחק מקדושתה של תורה, צריך שיתקרב על ידם אל מקור הקדש, הם: כבוד הדת, חבת הדת, הכרת הדת וקיום הדת. אין שום אדם מישאל יכול לסלק את עצמו מכל מה שנוגע לכבודה של דת ישראל, שאין שיהיה נשקע בדעות זרות ורחוקות, הלא בתור בן לאומה הוא חייב בכבודה" [תוספת תשובה ח]. לדבריו, לתשובה יש ארבעה חלקים, והחלק הראשון - הכבוד לדת - צריך להיות בלב כל יהודי שגאה בעם ישראל. כיוון שסיעה זו היא בעלת כבוד לאומי, ייתכן שהרב קוק רומז בדבריו לחלק זה של התשובה.

ממשיך הרב קוק: "אחרי ההכרה (השכלית) שתבא אחרי הכבוד והחיבה (מצד הלב), יכולים אנו לקוות לקיום הדת, לאור של תשובה שתופיע על כל אחינו מקרוב ומרחוק, לשוב לצור ישעם ומשגבם, ובזה המפתח של הגאולה גנוז". האדם מתקדם בצורה פנימית שלב אחר שלב - מחיבת הלב הוא עובר להכרת השכל. מכאן אנו מקווים שהוא ימשיך צעד נוסף ויקיים את מצוות הדת (מעשה).

המוסדות המעשיים וקדמתם של מוסדות החינוך, המחלקים לפי שלשית הכחות הנ"ל, הנם גם כן המוסדות המעשיים, מוסדי העבודה והחסד, וכך המה גם כן המוסדות הספרותיים, שלפטר אותם לפרטיהם, ולהעמיד את הברור של כל אחד בפרט, אי-אפשר לי במכתב זה, ואין הפרטיות נוגעת כל כך לענייננו.

השפעה על שלוש הדרכים והנה ראש דבר אנכי חושב, שהאגדה צריכה לבא במושא ומתן עם כל בעלי הכחות כלם, העומדים בראש המפעלים והמשפיעים היוותר רשומים כלם, כדי לקנות משג ברור מכל ענין בפרטיית, והעצות צריכות להיות מתחשבות איך לבצר את המעמד של הכח העתיק, ההולך ונחלש, מפני מעוט סגולת לסדרי החיים, ואיך להגביל את הארחות של הכח השני המחודש, באופן שילך ויחזק תמיד, ויהיה גם כן למגדל עז לכח העתיק, לחבבו ולאמצו, ולעזרו לשמר את סגולותיו המציניות המיוחדות בו, ואיך להשפיע גם על הכח השלישי החלוני, למעט פני האפשרות את ההריסות שהוא מביא בדרך את מהלכו בזעם, ובאין פנות אל דת וקדש, ולנסות לעורר את רוח קדשת ישראל הטמיר בכל הלבבות. של כל זרע יעקב, באותה המדה האפשרית, בזהירות ובמתנות, בסגנונים שונים, לפי העניינים והמצבים המתחלפים.

לעזור לכל דורש אבל בכלל צריכה האגדה הנכבדה והקדושה להכין את כחותיה, להיות מוכנת לעזר לכל, לכל דורש עזרתה ובכל מקום שתמצא שעזרתה החמירת והרוחנית יוכלו להביא אמן ותועלת. כמובן כשתתן האגדה את עזרתה, תתן על פי אותם התנאים שאינם מתנגדים ליסודי מטרות העקרית הכוללת, שהיא טובת האמה השלמה, בצד הקדש והחול, שיחד כלם הנם קדש קדשים.

אצא פעת מאת הדרת-כבודם בתקנה טובה, שדברי המעטים יעוררו את רוח-קדשם לשא-ולתן בהם ויהי נעם ד' עליהם ומעשי-ידיהם יכונן להיות גדרי פרץ ומשבגי נתיבות לשבת.

הברו נשאי כלי ד', ד' עמכם גבורי החיל.

(אגרות הראייה, אגרת תכו - המשך)

המוסדות המעשיים - ארגונים גדולים העוסקים בעניינים מעשיים בארץ ישראל. **המוסדות הספרותיים** - עיתונים וכתבי עת. **הברור** - המגמות והעקרונות. **שהאגדה** - תנועת "אגודת ישראל" (מכתב זה נכתב לקראת התכנסות ראשיה ופעיליה). **המפעלים** - ארגונים הפועלים בענייני עבודה וחסד. **המשפיעים** - אנשים בעלי השפעה על התנועות השונות. **רשומים** - חשובים ומוכרים. **לקנות משג ברור** - להבין מה מגמתם של כל מוסד ותנועה. **לבצר** - לחזק. **הכח העתיק** - שמירת הקודש והמסורת. **ובאין פנות** - בלי לפנות. **הטמיר** - הנסתר.